

אין לה בנים ובנות — אביה יורשה (קל-וחומר מכן, שאין לאב זכות בממונו מחיים כלל, ויורשו לאח"מ, כל שכן בת שכל שבה נעורים לאביה ועוד שמכרה לשפחה. יד רמ"ה קטו). אין לה אב — אחיה יורשים אותה, כסדר הנ"ל.

דף קט

קעא. א. האם המקראות של פרשת נחלות כתובים כסדרם?
 ב. האם משפחת אם קרויה משפחה, ולמאי נפקא מינה?

א. לפי תנא אחד בברייתא, המקראות שבפרשת נחלות אינם כסדרם, ושארן שכתוב לבסוף — היינו אביו, הקודם לאחיו ולאחיו-אביו הנאמר מקודם. ואילו לדרשת רבי ישמעאל ברבי יוסי — המקראות כסדרם, ושארן בא ללמדנו דין אחר, שהבעל יורש את אשתו.
 לדברי רשב"א שבתוס' (ק"י ד"ה טעמא) סוגית הגמרא [דהיינו רב פפא ואביי] הולכת כפי דעת התנאים שהמקראות אינם כסדרם. ואילו הר"י חולק.

ב. משפחת אב קרויה משפחה. משפחת אם אינה קרויה משפחה (למשפחתם לבית אבתם). ונפקא מינה לדין ירושה, לפי שנאמר בה ממשפחתו למדנו שאין יורשים אלא קרובים מן האב ולא האם (אעפ"י שהיא בכלל 'שארן') ולא קרוביה, כגון אחים מן האם (ק"י). [ומה שנאמר אצל הנער הלוי ממשפחת יהודה — אין הכוונה למשפחת אמו, אלא תלאו הכתוב ביהודה על שם שעשה מעשה מנשה שבא מיהודה].
 לפי דעה אחת (רבי יהודה בר' שמעון — להלן קיד-קטו), האם יורשת את בניה, שהוקשה לאב. ומכל מקום האב קודם לאם, ולענין זה מועיל הכלל 'משפחת אב קרויה משפחה' (עפ"י רשב"ם קיד:). ולפירוש התוס' (ע"ש בד"ה אף) אין האם יורשת אלא כשאין שאר אב כלל, כגון שהאב היה נכרי. ומכל מקום לדעת סתם מתניתין אין האם יורשת את בניה בכל אופן.

א. יש מי שכתב בטעם שיטת הרמב"ם [דלא כהרשב"א — ע' בשו"ת המיוחסות לרמב"ן קיא] שקרובים מצד האם אינם פסולים לעדות מדין תורה — לפי שמשפחת אם אינה קרויה משפחה (ע' זכר יצחק טו).

ב. גם כאשר אין לאדם יורשים מן האב, אין משפחת אמו יורשת אותו [כגון מעוברת שנתגיירה וילדה, או נכרי הבא על בת ישראל] (עפ"י תרומת הדשן שגב, הובא ברמ"א חו"מ רעו, ד. וכן הוכיחו האחרונים מהתוס' (קיד:). וע' גם בחדושי הגר"ח הלוי איס"ב טו, ט). ויש שצדדו להוכיח מכמה מקומות להפך (ע"ע קובץ ענינים כאן; קוב"ש אות שלב; מרומי שדה קיד: אבי עזרי ריש הל' נחלות; ביכורים יא, א). יש מי שכתב (עפ"י דברי התוס' ק"י ד"ה אלא) שקרובי האב נחשבים קרובים יותר מקרובי האם. ונפקא מינה לענין קדימה בצדקה ובהשבת אבידה וכד' (עפ"י קובץ ענינים). את הראיה מהתוס' יש לדחות לכאו', שהם מדברים מצד השפעת האבות על הצאצאים).

דפים קט — קי

קעב. מנין ש —

א. תולים הקלקלה במקולקל.
 ב. לעולם ידבק אדם בטובים.

קעד

ג. הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה.

א. מכך שכינה הכתוב את הנער הלוי בן מנשה [וממשפחת יהודה], באותה פרשה שמסופר בה על הימכרותו לכהן לע"ז, הגם שהיה מצאצאי משה רבינו — אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: מכאן שתולים הקלקלה במקולקל.

רבי יוסי בר חנינא למד מהכתוב אצל אדוניה בן חגית וגם הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום הגם שהיה בן לאם אחרת — אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום שמרד במלכות, תלאו הכתוב באבשלום.

ב. אמר רבי אלעזר: לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה שנשא בת יתרו כהן מדין, יצא ממנו יהונתן (הנער שכינה לע"ז). אהרן שנשא בת עמינדב, יצא ממנו פינחס (שניתנה לו ברית כהונת עולם). [ואף על פי שפינחס גם הוא מצאצאי יתרו היה, רחוק היה ממנו יותר מיהונתן (רשב"ם). והתוס' פרשו, לפי שהונתן היה מצד אביו (- גרשום) קרוב ליתרו, ואילו פינחס מצד האם].

ג. אמר רבא: הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה שנאמר ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשן לו לאשה... תנא, רוב בנים דומים לאחי האם.

קעג. א. מי היה הנער מבית לחם יהודה אשר שימש לכהן בבית מידה, מה שמו ומאין מוצאו? מדוע נעשה כהן לעבודה זרה? מה היתה אחריתו?

ב. ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה — מיהו פוטיאל?

א. הנער הלוי שמו יהונתן בן גרשם בן מנשה, ככתוב. 'מנשה' זה (הכתוב בנו"ן תלויה) — משה רבינו הוא, ולפי שעשה הנער מעשה מנשה מלך יהודה, תלאו הכתוב בו. וכששאלוהו בני שבט דן כיצד ארע שמצאצאי משה הגיע עד הלום, אמר להם: כך מקובלני מבית אבי אבא, לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות. הוא סבר לע"ז ממש — ולא היא, אלא עבודה שהיא זרה לו, כלומר עבודה בזויה למעמדו.

כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר — מינהו על האוצרות (ושבאל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות). וכינהו הכתוב בשם זה לפי ששב לא-ל בכל לבו (רבי יוחנן).

בירושלמי (ברכות ט, ב) מובא שכששלמה עמד למלך, החליף כל הממונים שנתמנו ע"י דוד, וכיון שעבר יהונתן מתפקידו, חזר לקלולו הראשון (מובא ברשב"ם ועוד). ושוב בסוף ימיו שב בתשובה וקרא בדבר ה' ונתנבא על כל בתי הבמות אשר בשומרון, וכשפירסם נבואתו ולא כיחד, אין לך כפירת עבודה זרה וקידוש שם שמים גדול מזה (עשרה מאמרות — חקור הדין א, כג עפ"י הירושלמי שם. וע' בן יהודיע שלא חזר לקלולו אלא בשביל פרנסתו אבל לבו שלם).

ב. 'פוטיאל' הוא כינוי ליתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. וכן ליוסף הצדיק שפטפט ביצרו. ושניהם אמת; אשת אלעזר באה מצד אחד מזרע יתרו ומצד אחר מזרע יוסף.

דף קיא

קעד. א. האם הבן קודם לבת בירושת האם?

ב. האם בכור נוטל פי שנים בירושת אמו?

קעה